

premoženja po pokojnem kmetu, zapisnika zapuščinskega inventarja po lastniku steklarne. Kot takšne so lahko tudi popestritev učnih ur pri predmetu zgodovina v osnovnih ali srednjih šolah, ko se obravnavajo tovrstne teme.

Platnico monografije krasita fotografija lovca pri enem od Lovrenških jezer na Pohorju iz leta 1891 in del zemljevida gospodstva Fala.

In ker PAM hrani še kar nekaj fondov gospostev, ki še niso bili predstavljeni, se lahko v prihodnosti nadajamo še kakšne zanimive razstave!

Gordana Šovegš Lipovšek

Gregor Antoličič:
Avtobiografski spomini dr. Ivana Jurečka (1884–1964)
Gradivo za zgodovino Maribora, L. zvezek. Maribor: Pokrajinski arhiv Maribor,
2023, 206 strani

Leta 1975 je Pokrajinski arhiv Maribor izdal prvi zvezek objave virov, ki se nanašajo na zgodovino Maribora. Serija, ki predstavlja neprecenljiv vir za raziskovalce lokalne zgodovine, je dobila ime Gradivo za zgodovino Maribora (GZM). Več kot polovico zvezkov (tj. 36) je ustvaril dr. Jože Mlinarič in tako oblikoval zbirko izdanih zgodovinskih dokumentov, kakršne ne premore nobeno drugo slovensko mesto. Jubilejni, 50. zvezek serije GZM, je delo dr. Gregorja Antoličiča, znanstvenega sodelavca in docenta pri ZRC SAZU.

Ko je dr. Mateja Ratej, prav tako znanstvena sodelavka pri ZRC SAZU, pred leti v Pokrajinskem arhivu Maribor raziskovala različne sodne postopke na mariborskem sodišču v času med obema svetovnima vojnama, je v osebni fondu Pertl Eman odkrila avtobiografske spomine zdravnika in sodnega izvedenca dr. Ivana Jurečka. Spodbudila je Antoličiča, da je te spomine preučil in za simpozij o osebnostih slovenske medicine pripravil Jurečkov biografski zvezek. To delo je nadgradil z objavo Jurečkovih spominov v 50. zvezku serije GZM.

K pisanju spominov je Jurečka najverjetneje spodbudil njegov stanovski kolega dr. Eman Pertl. To lahko sklepamo na podlagi dejstva, da so se spomini znašli v precej obsežnem fondu Pertl Eman. Pisanja spominov se je Jurečko lotil v zadnjih letih svojega življenja, dokončal jih je leta 1961, tri leta pred smrtjo.

Antoličič v uvodni besedi pojasnjuje, da si nekateri deli spominov ne sledijo v kronološkem zaporedju, temveč se v njih občasno menjuje časovna perspektiva. Večji del jih je napisanih z roko. Glede na vsebino bi spomine lahko razdelili na šest sklopov: otroštvo, gimnazijska leta, študij medicine v Pragi, čas prve svetovne vojne, delovanje med obema svetovnima vojnama in obdobje druge svetovne vojne. Antoličič na nekaterih mestih opozori na možnost prirejanja dejanskega dogajanja časovnemu okviru, v katerem je Jurečko pisal spomine. Predvsem odlomki, ki navajajo njegovo javno nasprotovanje avstrijskemu cesarju, se Antoličiču zdijo malo verjetni za čas, v katerem naj bi se zgodili.

Kot je to običajno pri objavi virov, ostaja besedilo edicije karseda zvesto izvirniku ter vsebuje le nujne popravke in smiselne opombe. Bralci 50. zvezka GZM sledimo Jurečkovi življenjski poti od revnega kmečkega fanta, ki je moral prijeti za različna priložnostna dela, da je pomagal preživljati družino in si plačeval izobraževanje, do položaja priznanega zdravnika, ki si je lahko privoščil nakup vile v središču Maribora. Seznanimo se z vplivom gimnazijskih profesorjev na izoblikovanje Jurečkovega svetovnega nazora, še posebej narodne in (pan) slovanske zavesti, ki ga tudi napelje k študiju medicine v Pragi. Spremljamo ga po prizoriščih vojaških spopadov v prvi svetovni vojni, kjer je najprej zdravil ranjene in obolele vojake, nato je postal zdravnik naborne komisije, ki je odločala, kdo od nabornikov je sposoben vojskovanje na fronti. Spoznamo njegovo

burno zakonsko življenje, ki se je po prvi svetovni vojni končalo z ločitvijo od prve žene, pri čemer naletimo tudi na skrivnostne namige glede njegovih spolnih preferenc. Nato sledimo njegovemu medvojnemu delovanju kot sodni izvedenec na mariborskem sodišču in honorarni zdravnik v mariborski kaznilnici. Seznanimo se tudi z njegovimi, za današnje čase dokaj radikalnimi evgeničnimi pogledi. V času druge svetovne vojne ga spremljamo po različnih taboriščih v Avstriji, Franciji in Nemčiji, kjer je oskrboval vojne ujetnike. S koncem vojne se končajo tudi spomini. Iz spremne besede lahko ugotovimo, da je imel takoj po vojni težave z novo, komunistično oblastjo, saj je slednja policijsko preganjala njegovo drugo ženo zaradi domnevne protijugoslovanske drže (rojena je bila z nemškim priimkom).

50. zvezek GZM je posebnost, saj so bili prvič doslej v seriji kot zgodovinski viri objavljeni avtobiografski spomini. Poleg tega, da v njih spoznamo nekatere etape iz osebnega življenja znane osebnosti, gre tudi za podajanje intimnih interpretacij družbenozgodovinskega dogajanja, ki razkrivajo duh nekega časa, saj spomini, kot piše Antoličič, »splošno znana zgodovinska dejstva, kot so datumi vojnih napovedi, kapitulacij, vojaških akcij itd., razširjajo z osebnimi izkušnjami, trpljenjem, nerazumevanjem, strahom ipd.«. Jurečkove izkušnje, ki nazorno opisujejo vpliv zgodovinskih dogodkov na življenje posameznika, so dragocen vir za zgodovino še zlasti zato, ker je šlo za čas prelomnih dogodkov, tako v slovenskem prostoru kakor tudi na svetovni ravni.

Boštjan Zajšek

Matjaž Grahornik in Tina Košak: Zapuščinski spisi po Henriku Adamu grofu Brandisu (1715–1790)

Gradivo za zgodovino Maribora XLIX. zvezek, Pokrajinski arhiv Maribor,
2022, 152 strani

V znameniti zbirki Gradivo za zgodovino Maribora, ki že od leta 1973 objavlja pomembne vire iz mariborske preteklosti, so v devetinštiridesetem zvezku izšli zapuščinski spisi grofa Brandisa, lastnika gospostva Spodnji Maribor. Zbrala in uredila ter pripravila spremno študijo sta odličen poznavalec novoveškega plemstva na ozemlju dežele Štajerske in že kar specialist za transkripcijo ter objavo zgodovinskih virov, dr. Matjaž Grahornik z Zgodovinskega inštituta Milka Kosa ZRC SAZU, in profesorica umetnostne zgodovine, ki svoje raziskave usmerja zlasti v plemiško zbirateljstvo, zgodovino slikarstva ipd., dr. Tina Košak z Umetnostnozgodovinskega inštituta Franceta Steleta ZRC SAZU. Publikacija je rezultat temeljnega raziskovalnega projekta Umetnost v času zatona plemstva, Transformacije, translokacije in reiinterpretacije ter podoktorskega projekta Zapuščinski inventarji družbenih elit na Štajerskem v zgodnjem novem veku in raziskovalnih programov Temeljne raziskave slovenske kulturne preteklosti in Umetnost na Slovenskem v stičišču kultur.

Grof Brandis ni bil samo lastnik Spodnjega Maribora, s sedežem v mariborskem mestnem gradu, ampak tudi bližnjih gospostev Zgornji Maribor, Gromperk in Betnava, hiše v Gradcu ter gospostev Brandis in Leonburg na Južnem Tirolskem. Podrobnosti o plemiški rodbini Brandis izvemo v študiji, ki zajema prvo polovico zvezka, in v kateri so podrobno a razumljivo opisani Brandisi od prvih do zadnjih lastnikov gospostva Spodnji Maribor. Iz napisanega se razkrijejo številne rodbinske povezave z drugimi znanimi plemiškimi družinami iz bližnje in daljne okolice. Spremna študija nato natančno opiše notranjo opremo v plemiških rezidencah (umetniške slike, opremo loretske kapele ob maribor-